

Јелена М. Стошић*

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Департман за србистику

САГЛАСЈЕ ЈЕЗИКА И ДУХОВНОСТИ – О ИСТРАЖИВАЊИМА ЈЕЗИКА У ЧАСОПИСУ ЦРКВЕНЕ СТУДИЈЕ

У раду се разматрају радови чији су се аутори бавили језичким истраживањима а издати су у часопису *Црквене студије*. У уводном делу рада дати су основни подаци о овом часопису, затим следи кратак преглед језичких истраживања, док се на крају рада налази библиографија свих радова објављених у *Црквеним студијама* који се баве језиком.

Кључне речи: часопис *Црквене студије*, језичка истраживања, библиографија

0. Увод. Часопис *Црквене студије* представља научни часопис интердисциплинарног карактера (GLIŠIĆ 2019: 5). У овом часопису заступљени су радови из различитих области: теологије, филозофије, права, историје, језика и књижевности, па су стога и научни приступи различити. Оно што их повезује јесте тематика – сви ови радови су, на свој начин, у спрези са православном духовношћу.

Часопис *Црквене студије* почео је да излази 2004. године у издању Центра за црквене студије, који је основан 2001. године и који већ више од двадесет година постоји на простору Ниша, али је опсег његовог делања много шири, усмерен на православу науку, и дијахронијски и синхронијски. Часопис *Црквене студије* покренут је као гласило Центра за црквене студије, чиме је остварен један од најзначајнијих задатака Центра. Данас овај часопис излази у суиздаваштву са Центром за византијско-словенске студије² и Међународним центром за православне студије (GLIŠIĆ 2019: 6). Уредник часописа је др Драгиша Бојовић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу и дугогодишњи управник поменутих трију центара. Редакцију часописа чине академици и научници не само из Србије већ и из Црне Горе, Грчке, Бугарске, Северне Македоније, Француске, Русије, Италије и Пољске (GLIŠIĆ 2019: 6).

Часопис се налази на листи Министарства просвете, науке и технолошког развоја и носи категорију М23 (од 2021. године), што значи да је категоризован као међународни часопис.³ Налази се у Ерих плус бази часописа из области друштва-

* jelena.stosic@filfak.ni.ac.rs

2 О овом центру в. Стошић 2021.

3 Часопис је од свог постојања до данас узрастао у погледу квалитета издатих радова и данас се налази на листи најбоље категоризованих часописа који излазе у нашој земљи.

них и хуманистичких наука, у којој се са наших простора налазе и *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, *Зборник Матице српске за славистику*, *Јужно-словенски филолог* и још многи други научни часописи.⁴ Међу ауторима радова у *Црквеним студијама* налазе се и радови угледних научника из земље и света, водећих стручњака у својим областима. Већина радова писана је на српском језику, али и на бугарском, руском, енглеском, грчком, македонском, француском и немачком језику.

Оно што је веома важно нагласити када је реч о часопису *Црквене студије* јесте да су сви бројеви доступни у електронској форми, што омогућава рад онлајн, али и преузимање за сопствену архиву.⁵ У дигитално доба то је једна од великих предности, јер постојање електронске архиве умногоме олакшава рад истраживачима. Штампане примерке часописа *Црквене студије* поседују и библиотеке широм света, где стижу захваљујући иностраним сарадницима трију центара који стоје иза овог часописа.

Библиографија *Црквених студија* је двапут израђивана – једном за период од 2004. до 2008. године (CRNOGORAC–BOJOVIĆ 2009), а други пут за период од 2004. до 2019. године (GLIŠIĆ 2019). До данас је објављено 20 бројева часописа *Црквене студије*, с тим да је 16. број изашао у два тома.⁶ Закључно са 20. бројем, за 2023. годину, објављено је преко 800 текстова различитих научних усмерења. Поред оригиналних научних радова и приказа, у *Црквеним студијама* се на крају броја налази рубрика „Три центра између два броја”, у којој се сумирају резултати рада поменутих центара – одржани научни скупови, награде и признања, одржана предавања и остале активности њихових сарадника које су обележиле период од издавања претходног броја.⁷

1. Језичка истраживања у *Црквеним студијама*. Радови објављени у *Црквеним студијама* баве се књижевношћу, филозофијом, културом, теологијом, уметношћу, језиком. Методологија научних истраживања у оквиру црквених студија базира се на сарадњи теологије и других наука (GLIŠIĆ 2019: 7). Ми смо се за ову прилику одлучили да представимо језичка истраживања заступљена у часопису *Црквене студије*. С обзиром на окренутост центара који стоје иза часописа *Црквене студије* проучавању црквене баштине у оквиру различитих области, очекује се да су и радови из језика окренути пре свега сакралним језицима и односу језика и духовности. И то очекивање је сасвим оправдано. Уопштено речено, ови радови окренути су проучавању језика средњовековних текстова, с једне стране, и теолингвистичким истраживањима, с друге стране.

Од укупног броја радова 60 радова у до данас издатим бројевима часописа *Црквене студије* тиче се језичких истраживања.⁸ Радови из области језика нису за-

4 Ови подаци доступни су на: <https://kanalregister.hkdir.no/publiseringskanaler/erihplus/> (27. 2. 2023).

5 Архива свих бројева *Црквених студија* налази се сајту: <http://crkvenestudije-churchstudies.com/index.php/studies> (12. 12. 2022).

6 Реч је о броју који је посвећен Светом Сави и 800-годишњици аутокефалности Српске православне цркве.

7 В. и STOŠIĆ 2021.

8 Радови који се баве текстолошким истраживањима нису посматрани у оквиру језичких истраживања, али могу пружити значајне податке о језику.

ступљени у свим бројевима *Црквених студија* (у десетом броју нема ниједног рада у коме се аутори баве језиком). Ови радови би се могли различито посматрати (тематски, методолошко-теоријски), а могу се поделити на две веће групе. Прву групу ових радова чинили би они радови који се баве историјскојезичким питањима, док се друга група радова може сврстати у групу уже или шире схваћених теолингвистичких истраживања. Они су писани превасходно српским језиком, али има и радова на македонском, бугарском, грчком, енглеском и француском језику. На различите језичке области у овим радовима указаћемо надаље у раду.

2. Историјскојезичка истраживања. За нашу средњовековну писменост била је карактеристична диглосија – функционално разграничена употреба двају језика, од којих је један био виши, а други нижи стил језика (в. GRKOVIĆ-MEJDŽOR 2007: 443). Црквена књижевност је, по правилу, била писана вишим стилем, српском редакцијом старословенског језика. Виши стил се, дакле, везује за сферу сакралног, а нижи стил, односно народни језик, за сферу профаног (GRKOVIĆ-MEJDŽOR 2007: 444). Каснији развој нашег књижевног језика, условљен друштвено-историјским контекстом (в. MLADENović 1989: 9–16), подразумева и употребу руске редакције старословенског језика (рускословенског језика), која се у књижевности није дуго одржала, али ће од треће деценије XVIII века⁹ постати званични богослужбени језик Српске православне цркве и остати у употреби до данашњих дана.¹⁰ Поред радова који се баве старијим текстовима са наших простора, има и радова који се баве бугарским и македонским редакцијским споменицима.

Радови чији се аутори баве историјскојезичком проблематиком обухватају различите језичке области. Неки радови се баве ортографским, фонетским и морфолошким одликама старог текста, затим лексиком, при чему се укрштају семантички, творбени и етимолошки приступ, језичко-стилским одликама старог текста и др. Ова истраживања, иако се у њиховом фокусу налази књижевни језик, шире посматрано сакрални језик, не говоре о међусобном прожимању теологије и језика (иако се оно понекад не може потпуно искључити), већ је приступ у њима лингвистички. Међу ауторима ових радова налазе се водећи стручњаци из области историје (књижевног) језика.

Лексичка истраживања на корпусу старијих текстова усмерена су на анализу лексике црквеног инвентара и црквених предмета, лексике сродства у рукописном наслеђу, назива просторија које се посећују приликом литије на дан изношења Часнога крста, јересонима и др. У неким истраживањима лексичка анализа, поред семантичке, обухвата и етимолошку анализу. Циљ лексичких истраживања јесте да укаже на састав лексикона некада у одређеној семантичкој групи лексема. У једном од радова лексичка анализа је средство да се покаже да превод текста није руски, како се то сматрало у науци.

9 Смена српске редакције руском остваривала се „у времену од 1726. до средине XVIII века у свакодневној пракси потискивањем српскословенског и његовим постепеним замењивањем рускословенским језиком” (MLADENović 1989: 55).

10 Руска редакција била је разумљива уском кругу учених људи, због чега настаје нови тип језика, који представља мешавину рускословенског, руског и српског народног језика, а понекад и српскословенског језика – славеносрпски језик (в. MLADENović 1989: 56–57).

У оквиру лексичких истраживања у *Црквеним студијама* заступљена су и ономастичка истраживања. Она се могу посматрати као права ономастичка истраживања, код којих се анализа заснива на устаљеној методологији ономастичких истраживања, док другу групу чине ономастичка истраживања која имају сврху одређивања извесних историјских и културних веза, у којима, дакле, ономастичка анализа није основни циљ рада.

У изучавању језика рукописне грађе у *Црквеним студијама* посебно место заузима анализа рукописног минеја за октобар из XIV века. Реч је о одломку на пергаментном листу који се чува у посебној збирци у Библиотеци Центра за црквене студије.¹¹ Палеографском и језичком анализом утврђено је да је реч о рукописном одломку минеја за октобар, да потиче из XIV века и да је писан српскословенским језиком и рашким правописом (RANKOVIĆ 2010).¹²

Извори за историјскојезичка проучавања чији су резултати објављени у *Црквеним студијама* представљају текстове који су жанровски разноврсни: од оних који су писани одређеном редакцијом старословенског језика, до оних у којима се употребљавао нижи редакцијски стил, али и народни језик, као што су то путописи, поменици и др.,¹³ при чему се указује на удео елемената књижевног и народног језика на различитим језичким нивоима.

3. Теолингвистичка истраживања. Када говоримо о теолингвистици на нашим просторима, можемо рећи да је она у повоју, с обзиром на чињеницу да се у словенском свету овом проблематиком истраживачи много дуже баве. Зато се у теолингвистичким истраживањима код нас често користе резултати ове врсте лингвистичких истраживања у словенском свету. Овој области језичких истраживања код нас посвећени су зборници *Теолингвистика* (2012) и *Теолингвистичка проучавања словенских језика* (2013). Пре ових зборника радови усмерени ка сакралном (у) језику објављивани су и у *Црквеним студијама*, а овај вид истраживања заступљен је од првих бројева овог часописа. Аутори који се баве језиком са аспекта теолингвистике у радовима објављеним у *Црквеним студијама* баве се различитим аспектима прожимања лингвистике и теологије, на различитим језичким нивоима и на различитим језичким корпусима, при чему се примењује и различита методологија проучавања. У два рада дате су теоријско-методолошке основе и проблематика истраживања у теолингвистици, односно на чему се ова истраживања заснивају и шта је предмет њиховог истраживања у славистици. Ови радови представљају заправо преглед до тада остварених резултата и теоријско-методолошког оквира ове (нове) научне дисциплине, настале „у интеракцији језика са духовношћу и религијом уопште” (KONČAREVIĆ 2011: 187).

Сви радови који се могу сврстати у теолингвистички усмерене радове обухватају ортографска, лексичка и фразеолошка истраживања, превод теолошких термина и фразема са француског и енглеског језика, комуниколошко понашање

11 „Поред овог рукописа посебан фонд ове библиотеке чини и старија штампана књига из XIX и прве половине XX века (в. STOŠIĆ 2021: 13–14).

12 Овај рукопис представља сигурно један од најзначајнијих, а свакако најстарији спис који се чува у овој библиотеци (в. STOŠIĆ 2021).

13 О жанровској хијерархији у старој српској писмености в. TOLSTOЈ 2004: 153.

црквених лица у дијахронијској и синхронијској перспективи, статус богослужбеног језика у савременом тренутку и др., а приступ проучавању језика сакрума је семантички, когнитивни, лексикографски, стилистички, социолингвистички, комуниколошки итд. Аутори радова из области теолингвистике јесу водећи стручњаци у овој области, али и лингвисти који се примарно не баве овом облашћу научних истраживања.

Неколико радова посвећено је богослужбеном језику код Срба¹⁴ са различитих аспеката – измена у српској средини, његовог присуства у српском образовном систему од његових почетака до данас, ставова верника према језику богослужења и сл. Социолингвистичка истраживања рецепције богослужбеног језика у српској средини базирана су на ставовима верника, а у циљу дефинисања будуће језичке политике у вези са језиком богослужења у перспективи. Оваква истраживања за-снимају се на чињеници да се у богослужењу у Српској православној цркви поред рускословенског језика употребљава и српски народни језик. Разматрање друштвено-историјских околности и промена ставова у вези са богослужбеним језиком добре су смернице за изграђивање језичке политике Српске православне цркве.

У оквиру теолингвистичких истраживања примењен је у два рада истог аутора комуниколошки приступ. У овим радовима аутор се бави комуникативним понашањем монаха, и то на основу типика, дакле дијахронијски, односно комуникативном личношћу свештеника, из синхронијске перспективе. Оваква истраживања откривају начин опхођења и живљења у манастирима некада и показују шта нам све може открити стари текст, и то не само у виду вербалне већ и невербалне комуникације. Истраживањима комуникативног понашања у савременом тренутку приступа се на нешто другачији начин, с обзиром на то да је објекат истраживања доступан за посматрање, с једне стране, односно могуће је путем анкета испитати ставове испитаника о предмету истраживања путем анкете, с друге стране.

Лексичка истраживања у оквиру теолингвистички усмерених радова прате савремене токове у лексичким истраживањима, а базирају се на семантичкој и когнитивној анализи. Ова истраживања су често и лингвокултуролошка. Њима се указује на православну језичку слику света анализом одређених лексичких јединица или неких аспеката језичке стварности. Лексикографском анализом црквене лексике указује се на речничко дефинисање значења ове лексике и на непрецизности у односу на теолошка учења.

Посебна пажња посвећена је и ортографско-графичким¹⁵ и лексичким специфичностима и стилу теолошких текстова, који припадају научном функционалном стилу. Стилистички приступ има за циљ да укаже на који начин се обликују тек-

14 Како је већ наведено, код Срба се од XVIII као богослужбени језик употребљава руска редакција старословенског језика или рускословенски језик. За богослужбени језик се у теолингвистичким и теолошким текстовима употребљава термин *црквенословенски језик*, при чему се истиче да је реч о називу српске редакције рускословенског језика, тј. да „данашњи црквенословенски језик у Срба јесте рускословенски са српским изговором” (RANKOVIĆ 2006: 304). Термин *црквенословенски језик* се у историјској лингвистици сматра хиперонимом за српкословенски и рускословенски језик (а понекад и старословенски језик) (MILANOVIĆ 2003: 633), те с тим у вези не мора да се односи само на званични богослужбени језик код Срба.

15 Посебно се указује на проблем писања великог слова у теолошким текстовима, што је проблема-тика на коју се одавно указује када је у питању ова врста дискурса.

стови теолошког научног стила, при чему се указује на особености научних радова, теолошких расправа и уџбеника.

Један од проблема који се разматрају у радовима објављеним у *Црквеним студијама* јесте превођење текстова/дела са црквеном тематиком са француског и енглеског језика на српски језик и препреке са којима се преводиоци сусрећу том приликом. Посебна пажња посвећена је превођењу стручне терминологије и фразеологије, при чему се указује и на грешке при превођењу одређених дела.

У *Црквеним студијама* су заступљени и радови који се баве пословицама. Приступ њиховој анализи је лингвистички, али ипак постоји одређена веза са тематским усмерењем часописа – она се огледа у лексеми која је носилац лексичко-семантичке структуре пословица и која, по правилу, припада лексици из религијске сфере. Ове пословице настале су као одраз народне мудрости, а потичу и из библијског учења и из старијих, паганских слојева. Циљ ових истраживања јесте да се укаже на преводне еквиваленте одабраних пословица и укаже на сличности и разлике у култури испитиваних језика. Контрастивни приступ у објављеним радовима укључује српски и француски језик, односно српски и енглески језик.

5. Закључак. С обзиром на усмереност часописа *Црквене студије*, радови из области језика показују спрегу са православном духовности. Ови су радови, како је показано, различито методолошки утемељени. Кратак осврт на језичка истраживања у *Црквеним студијама* показује да су од првих бројева до данас они методолошки сазревали, пратећи савремене токове у науци.

Преглед радова који се баве језиком у часопису *Црквене студије* показао је да су у њима заступљени различити приступи, што зависи од тематике, области и циљева. Ови радови прате савремене токове у језичким истраживањима.

Теолингвистички радови су у интеракцији са религијом, с обзиром на чињеницу да се ова област језичких истраживања ослања на лингвистичка сазнања, са једне, односно теолошка, са друге стране. Поред радова који су усмерени на однос сакралног и језика, постоје радови који су у потпуности посвећени некој језичкој особини у сакралном језику. Ти радови за предмет свог истраживања имају најчешће одређену језичку особину у језику редакције. Проучавање књижевног језика у средњем веку, који је у прво време био пре свега језик богослужења и којим су писани црквени текстови, нераздвојив је од живота цркве, те су историјскојезичка проучавања сама по себи тематиком извора везана за духовно наслеђе, али не и методологијом истраживања, с обзиром на то да је у овим радовима приступ грађи првенствено лингвистички, без осврта на теологију.

Оквирни пресек ових радова показује да су и историјскојезичка и теолингвистичка истраживања у приближно истом броју заступљена у часопису *Црквене студије*, што показује библиографија ових радова, која следи у наставку рада.

6. Библиографија радова о језику у часопису *Црквене студије*. Након кратког осврта на језичка истраживања чији су резултати објављени у часопису *Црквене студије*, дајемо библиографију ових радова. Она је сачињена на основу увида у радове који се баве језиком у до данас издатим бројевима часописа, уз, наравно, увид у поменуте две библиографије овог часописа. Иако је библиографија *Црквених*

студија двапут издавана, предмет овог рада показао је да је сврсисходно имати библиографију радова који се баве језиком на једном месту. Сматрамо да ће то помоћи истраживачима да се лакше информишу и брже дођу до података о објављеним радовима.

Поставило се питање који критеријум узети као релевантан у разврставању ових радова. Ако погледамо теоријско-методолошки оквир употребљен у овим радовима, испоставља се да се он не може узети као критеријум јер се у неким радовима приступи преплићу, те је веома незахвално према овом критеријуму поделити радове. Стога смо се одлучили да радове наведемо хронолошки према броју часописа у коме су објављени, а у оквиру сваког броја азбучним редом.¹⁶

Библиографија

Црквене студије 1 (2004)

Иванова, Климентина. „Две обединени части на един кодекс от началото от XV в. – свидетелство за едновременната употреба и преход от юсов към безюсов правопис”. *Црквене студије 1 (2004)*: 213–225.

Макаријоска, Лилјана. „Од историјата на називите за црковниот инвентар, садовите и предметите со религиозна употреба”. *Црквене студије 1 (2004)*: 227–240.

Станков, Ростислав. „Из наблюденията върху лексиката на ранниот славјански превод на Хрониката на Георги Амартол”. *Црквене студије 1 (2004)*: 197–203.

Црквене студије 2 (2005)

Бајић, Ружица и Ксенија Кончаревић. „Рецепција црквенословенског језика у српској говорној и социокултурној средини: савремено стање и импликације за језичку политику Цркве”. *Црквене студије 2 (2005)*: 363–378.

Милосављевић, Вера. „Спомен манастира Беочина у Рилској повести Владислава Граматика”. *Црквене студије 2 (2005)*: 197–213.

Црквене студије 3 (2006)

Бајић, Ружица. „Друштвено-историјски приступ проучавању промене ставова према богослужбеним језицима и утицај ставова на промену ових језика”. *Црквене студије 3 (2006)*: 289–298.

Кончаревић, Ксенија. „Руско старообредништво кроз призму лингвокултурологије (оглед функционалне анализе)”. *Црквене студије 3 (2006)*: 143–172.

Ранковић, Зоран. „Напомене о црквенословенском језику у Срба”. *Црквене студије 3 (2006)*: 299–305.

Станчев, Красимир. „Църковнославјанската ръкописна традиция в Полша”. *Црквене студије 3 (2006)*: 224–227.

Црквене студије 4 (2007)

Бајић, Ружица и Наташа Вуловић. „Црквенословенски језик у систему образовања у Срби-

¹⁶ Првобитна замисао била је да се радови разврстају према садржају сваког броја, али смо се због прегледности одлучили за азбучни ред.

ји”. *Црквене студије* 4 (2007): 265–272.

Кончаревић, Ксенија. „Древни руски манастирски типичи као материјал за проучавање комуникативног понашања монаха”. *Црквене студије* 4 (2007): 339–370.

Стојменовић, Чедомир. „Синкретизам генитива и акузатива множине супстантивираних придева, придевских заменица и партиципа у неким српскословенским текстовима”. *Црквенословенски језик* 4 (2007): 239–245.

Црквене студије 5 (2008)

Бајић, Ружица. „Црквенословенски језик у *Охридском прологу* Светог владике Николаја Велимировића”. *Црквене студије* 5 (2008): 265–271.

Црквене студије 6 (2009)

Бајић, Ружица и Наташа Вуловић. „Семантичко-фразеолошка анализа неких лексема са кралним значењима у српском језику (анђео, ангел / демон, бес)”. *Црквене студије* 6 (2009): 271–279.

Тасева, Лора. „Грешки и несинонимни разнотечения в българския и сръбския превод на проложните стихове за месец март”. *Црквене студије* 6 (2009): 215–233.

Црквене студије 7 (2010)

Билиарски, Иван и Маријана Цибраска-Костова. „Вербални формули и образи за възхвала на владетеля в средновековна България”. *Црквене студије* 7 (2010): 245–266.

Кончаревић, Ксенија. „Комуникативна личност српског парохијског свештеника (методолошке схеме и резултату параметарског истраживања)”. *Црквене студије* 7 (2010): 267–283.

Ранковић, Зоран. „Нишки одломак минеја за октобар (14. век)”. *Црквене студије* 7 (2010): 239–244.

Савић, Виктор. „О називима просторија које посећује литија на дан изношења Часнога крста према српскословенским богослужбеним типичима XIV века”. *Црквене студије* 7 (2010): 219–238.

Црквене студије 8 (2011)

Койчева, Регина. „Однофонемные слова как акростиховые инициалы (Лингвистические рассуждения о древнеболгарском погребальном каноне шестого гласа)”. *Црквене студије* 8 (2011): 165–174.

Кончаревић, Ксенија. „Славистичка испитивања у теолингвистици: истраживачки проблеми и резултати”. *Црквене студије* 8 (2011): 187–213.

Црквене студије 9 (2012)

Вуловић, Наташа и Ружица Бајић. „Лексикографска и фразеографска обрада неких лексема из области православне духовности у једнојезичним речницима савременог српског језика”. *Црквене студије* 9 (2012): 455–464.

Горгиев, Бранко. „Глагол 'εἶπα' као родно место теологије и философије”. *Црквене студије* 9 (2012): 35–47.

Кончаревић, Ксенија. „Говор православних клирика и верника у српској и руској језичкој

и социокултурној средини (социолингвистичке детерминанте и конфронтациона системско-структурална анализа)”. *Црквене студије* 9 (2012): 465–493.

Црквене студије 11 (2014)

Јовановић, Иван Н. „Француске пословице с лексемом *Dieu* – Бог и њихови српски еквиваленти”. *Црквене студије* 11 (2014): 643–651.

Кнежевић, Ивана и Зоран Ранковић. „О лексици радова научно-уџбеничког подстила научног функционалног стила у теологији”. *Црквене студије* 11 (2014): 633–641.

Црквене студије 12 (2015)

Branko Gorgiev. „Etymological-semantic assumption behind the term *agape*”. *Црквене студије* (12): 203–211.

Гулевска, Валентина и Александар Гулевски. „За некои лексички особености во философијата на св. Климент Охридски”. *Црквене студије* 12 (2015): 195–202.

Кнежевић, Ивана и Зоран Ранковић. „О неким ортографско-графичким специфичностима обликовања теолошких научних радова на енглеском и српском језику”. *Црквене студије* 12 (2015): 547–563.

Кончаревић, Ксеија. „Језик сакралног и сакрално у језику: теоријско-методолошке основе и сфере истраживања”. *Црквене студије* 12 (2015): 77–93.

Петровић, Срђан. „О стереотипу вере из угла вербално-асоцијативног система руског и српског језика”. *Црквене студије* 12 (2015): 95–107.

Црквене студије 13 (2016)

Савић, Виктор. „Српски језик око године хиљадите”. *Црквене студије* 13 (2016): 37–52.

Црквене студије 14 (2017)

Јовановић, Иван Н. „О проблемима превођења религијске терминологије са француског на српски језик: пример ’Теологија болести’ Жан-Клод Ларшеа”. *Црквене студије* 14 (2017): 639–660.

Јовић, Надежда. „Српскословенске одлике језика путописа Андреја Петковића из 1734. године”. *Црквене студије* 14 (2017): 583–594.

Кнежевић, Ивана. „О неким лексичким особеностима научног стила теолошких радова на српском и енглеском језику”. *Црквене студије* 14 (2017): 623–637.

Кончаревић, Ксенија. „Савремена и традиционална религиозност руског народа кроз призму когнитивне лингвистике”. *Црквене студије* 14 (2017): 595–608.

Новаков, Драгана. „Неколико напомена о ћирилометодијевском језику у старим српским поменицима”. *Црквене студије* 14 (2017): 575–582.

Петровић, Срђан. „Лексичко-семантичке одлике именица са архисемом ’монах’ у руском и српском језику”. *Црквене студије* 14 (2017): 609–621.

Црквене студије 15 (2018)

Λεβενιώτης, Γεώργιος Α. „Τα γλωσσικά καταλοῖτα (οικωνυμία, τοπωνυμία, δανεία προσηγορικά) ὡς ἱστορικὴ πηγή γιὰ τὴ μεσαιωνικὴ σλαβικὴ παρουσία στὸν ἐλλαδικὸ χωρὸν”. *Црквене студије* 15 (2018): 627–679.

Анђелковић, Маја М. „Прашки препис (š 19) Слова о прекрасном Јосифу”. *Црквене студије* 15 (2018): 681–695.

Никитовић, Зорица. „О јересонимима у *Законоправику Светог Саве* (1219)”. *Црквене студије* 15 (2018): 709–723.

Црквене студије 16/1 (2019)

Никитовић, Зорица. „Сложенице у *Законоправику Светог Саве*”. *Црквене студије* 16/1 (2019): 415–431.

Савић, Виктор. „Образь код Светога Саве (лексичко-семантички оглед)”. *Црквене студије* 16/1 (2019): 399–413.

Стакић, Мирјана М. „Гумачење полисемичности лексеме харизма у народној и уметничкој књижевности о Светом Сави”. *Црквене студије* 16/1 (2019): 575–593.

Црквене студије 16/2 (2019)

Грковић-Мејџор, Јасмина. „О језику акта архиепископа Никодима за Карејску ћелију Светог Саве Јерусалимског”. *Црквене студије* 16/2 (2019): 647–657.

Јовановић, Иван Н. „Le patriarche Paul de Serbie: un saint de notre temps de Jean-Claude Larchet traduit par Nenad Stamenković: analyse traductologique”. *Црквене студије* 16/2 (2019): 731–751.

Казимова, Калина А. „О возможном сербском компоненте в связи с меной генитива и локатива мн. ч. существительных в славянском тексте гомилий Василия Великого на псалмы и некоторых других святоотеческих текстах (гим, син-238, лл. 456–786), считающихся переводами Максима Грека”. *Црквене студије* 16/2 (2019): 659–673.

Кончаревић, Ксенија. „Језик и стил теолошких расправа оца Јустина Поповића”. *Црквене студије* 16/2 (2019): 717–730.

Новаков, Драгана. „Богослужбени и српски народни језик у Поменику манастира Дечана (XVI век)”. *Црквене студије* 16/2 (2019): 685–693.

Црквене студије 17 (2020)

Stanković, Selena. „Le lexique religieux dans une correspondance diplomatique en serbe et en français: une optique traductologique”. *Црквене студије* 17 (2020): 343–358.

Вуловић, Наташа и Драгана Цвијовић. „Збирне именице као компоненте фразеолошких јединица с религијском конотацијом”. *Црквене студије* 17 (2020): 321–326.

Јовановић, Владан З. „Именице и придеви са префиксима без- и не- у савременим текстовима српског православног богословља”. *Црквене студије* 17 (2020): 307–319.

Јовановић, Иван Н. „Семантика зоонимске фразеологије библијског порекла у француском и српском језику”. *Црквене студије* 17 (2020): 327–342.

Стошић, Јелена. „Просторни заменички прилози у Мирослављевом јеванђељу”. *Црквене студије* 17 (2020): 267–280.

Црквене студије 18 (2021)

Савић, Виктор. Српски међу словенским рукописима у манастиру Свете Катарине на Синају (XI–XII век). *Црквене студије* 19 (2021): 15–43.

Црквене студије 19 (2022)

Centar za crkvene studije – Ogranak SANU u Nišu – Univerzitetska biblioteka „Nikola Tesla”, 2021. [orig.] СТОШИЋ, Јелена. *Каталог рукописне и старије штампане књиге Библиотеке „Свети владика Николај”*. Ниш: Центар за црквене студије – Огранак САНУ у Нишу – Универзитетска библиотека „Никола Тесла”, 2021.

Teolingvistička proučavanja slovenskih jezika. Jasmina Grković-Mejdžor i Ksenija Končarević (ur.). Srpska akademija nauka i umetnosti: Odeljenje jezika i književnosti, Beograd, 2013. [orig.] *Теоллингвистичка проучавања словенских језика*. Јасмина Грковић-Мејџор и Ксенија Кончаревић (ур.). Српска академија наука и уметности: Одељење језика и књижевности. Београд, 2013.

Teolingvistika: međunarodni tematski zbornik radova. Beograd: Pravoslavni bogoslovski fakultet – Institut za teološka istraživanja, 2012, 482–495. [orig.] *Теоллингвистика: међународни тематски зборник радова*. Београд: Православни богословски факултет – Институт за теолошка истраживања, 2012, 482–495.

TOLSTOJ, Nikita. „Odnos starog srpskog knjiškog (pisanog) jezika prema starom slovenskom jeziku”. U: *Studije i članci iz istorije srpskog književnog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Vukova zadužbina, Novi Sad: Matica srpska, 2004, 148–156. [orig.] ТОЛСТОЈ, Никита. „Однос старог српског књишког (писаног) језика према старом словенском језику”. У: *Студије и чланци из историје српског књижевног језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства – Вукова задужбина, Нови Сад: Матица српска, 2004, 148–156.

Јелена Стошич

СОЗВУЧИЕ ЈАЗЫКА И ДУХОВНОСТИ – О ЈАЗЫКОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ В ЖУРНАЛЕ ЦЕРКОВНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Краткое содержание

В статье рассматриваются работы, посвященные языковым исследованиям, которые были опубликованы в журнале *Церковные исследования*. В вводной части работы указаны основные данные о самом журнале, после чего предлагается короткий обзор языковых исследований. В конце статьи размещена библиография всех работ из области языковых исследований, опубликованных в *Церковных исследованиях*.

Ключевые слова: журнал *Церковные исследования*, языковые исследования, библиография.